

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในการพัฒนาประเทศ จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งเป็นทรัพยากรสำคัญที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมายของการพัฒนา กระบวนการศึกษาเป็นสิ่งสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นไปตามความต้องการของประเทศชาติ และสังคมโลกโดยตระหนักว่า การศึกษาคือชีวิต และชีวิตคือการศึกษา (Dewey, 1961 อ้างถึงใน วินัย สายทรงษ์, 2528) และในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้ มีทักษะด้านวิชาชีพ ดังกล่าวในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 พ.ศ. 2540-2544 มีแนวคิดและทิศทางในการพัฒนาประเทศ ด้านยุทธศาสตร์ การพัฒนาด้านคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ให้มีความรู้และทักษะอาชีพ ซึ่งจะส่งผลถึงการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม (สำนักงานคณะกรรมการการพัฒนาระบบเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2539) นอกจากนี้แล้วตามแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ได้เน้นเรื่องการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต และทักษะการประกอบอาชีพในลักษณะการฝึกอบรมหลักสูตรระยะสั้นด้านอาชีพ และความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.)

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เพื่อให้เป็นทรัพยากรที่มีคุณภาพ มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะอาชีพ และเข้าร่วมในการพัฒนาประเทศนั้น รัฐได้สนับสนุนให้เอกชนได้มีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษา และฝึกอบรมทักษะฝีมือแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ ซึ่งเป็นวิชาชีพที่จำเป็น ที่ตลาดแรงงานต้องการมีความสำคัญต่อการส่งออก หรือมีความจำเป็นในการพัฒนาประเทศโดยส่วนรวม สนับสนุนกลไกการตลาดมาใช้ในการผลิตกำลังคน และการฝึกอบรมด้านอาชีพ หน่วยงานภาคเอกชนจึงได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ โดยการจัดตั้งโรงเรียนสอนอาชีพระยะสั้นที่เรียกว่า โรงเรียนตาม

มาตรา 15 (2) ของพระราชบัญญัติโรงเรียนเอกชน พ.ศ. 2525 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ การจัดตั้งโรงเรียนและพัฒนาหลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้นของภาคเอกชน จึงมีความหลากหลายในสาขาอาชีพ ตามความต้องการของตลาดแรงงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งมีการเพิ่มสาขาวิชาตามการขยายตัวของเศรษฐกิจของประเทศ เช่น สาขาวิชาช่างอุตสาหกรรม (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี, ม.ป.ป.) สาขาการบัญชี การเงิน การบิน อายุรเวท ผสมเครื่องเต็ม การนำเข้าและส่งออก การโรงแรม การท่องเที่ยว ช่างฝีมือ ภาษา และวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น (กรรณิการ์ ภิญญาคง, 2539)

การจัดการศึกษาวิชาชีพนอกระบบโรงเรียนของหน่วยงานเอกชน เป็นการจัดการศึกษาวิชาชีพพระยะสั้น เป็นทางเลือกในการศึกษาเพื่ออาชีพของผู้เรียนอีกทางหนึ่ง สำหรับผู้ที่ต้องการความรู้ พัฒนาความรู้และทักษะเพิ่มเติม เพื่อพัฒนาวิชาชีพ พัฒนางานให้มีคุณภาพ นำความรู้ไปในชีวิตประจำวันได้ มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในด้านอาชีพโดยตรง การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่น และมีความรวดเร็วในการใช้ และเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการใช้หลักสูตรของโรงเรียนที่กำหนดขึ้นเองได้โดยอนุมัติของกระทรวงศึกษาธิการ ปัจจุบันโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน มีทั้งสิ้นทั่วประเทศจำนวน 1,712 โรงเรียน มีผู้เรียน 473,612 คน โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในส่วนกลางคือ กรุงเทพมหานคร จำนวน 871 โรงเรียน มีผู้เรียน 306,873 คน ตั้งอยู่ในภูมิภาค จำนวน 841 โรงเรียน มีผู้เรียน 166,739 คน (ข้อมูลปีการศึกษา 2538 กองนโยบายและแผนงานสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน)

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่า โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน ตั้งอยู่ในกรุงเทพมหานคร มีเกินครึ่งหนึ่งของโรงเรียนทั้งหมด และได้มีบทบาทในด้านการให้ความรู้ด้านอาชีพ มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาด้านอาชีพ เสมือนว่าเป็นตลาดวิชา เพราะแรงงานจากทุกภาคของประเทศเข้ามาหางานทำ และส่วนหนึ่งเข้ามาศึกษาควบคู่กันไป และในการเปิดสอนด้านอาชีพในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียนก็มีการเปิดสอนหลายสาขาวิชา ในบางสาขาวิชาที่มีผู้เรียนมาก ในบางสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย และในบางสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อยเป็นวิชาชีพที่รัฐได้ส่งเสริมและสนับสนุน เพราะเป็นสาขาวิชาชีพที่ขาดแคลน

เป็นสาขาวิชาที่เป็นที่ต้องการของตลาดแรงงาน เป็นที่ต้องการของผู้ที่จะประกอบอาชีพอิสระ และผลผลิตที่ได้เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญ เช่น วิเคราะห์อัญมณี การโรงแรม การท่องเที่ยว ช่างฝีมือ การนำเข้าและส่งออก ฯลฯ แต่ก็มีผู้เรียนน้อยกว่าที่ควรจะเป็น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจและเห็นว่าเป็นเรื่องที่น่าจะศึกษาดูว่าในการจัดการเรียนการสอนวิชาชีพนอกระบบ โรงเรียนในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อยเหล่านั้นมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนเป็นอย่างไร ซึ่งที่ผ่านมายังไม่มีผู้ทำวิจัยในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อยมาก่อน จึงทำให้มีความสนใจและต้องการที่จะศึกษาสภาพ ปัญหา และความต้องการของผู้เรียนและผู้สอน ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้จัดทำหลักสูตร ในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อยของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ซึ่งมีโรงเรียนจำนวนมากมีความหลากหลายในสาขาวิชาและมีผู้เรียน ว่ามีสภาพการจัดการเรียนการสอนอย่างไร มีปัญหามากน้อยเพียงไหน และมีความต้องการในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร เพื่อจะได้พิจารณาหาแนวทางแก้ไข และปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนประเภทการศึกษานอกระบบโรงเรียนสายอาชีพ ในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย ในด้านจุดมุ่งหมาย ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น และตอบสนองนโยบายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของรัฐ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหา ด้านการเรียนการสอนในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย ตามความคิดเห็นของผู้เรียน และผู้สอนของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบ โรงเรียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความต้องการด้านการเรียนการสอนของผู้เรียนและผู้สอน ในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย ในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เกี่ยวกับสภาพ และปัญหา ด้านการเรียนการสอน ในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย ของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

4. เพื่อศึกษาความคิดเห็นและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับสภาพ ปัญหาและความต้องการของผู้จัดทำหลักสูตร ในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย ในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

สมมติฐานการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยของ สุวิทย์ ชี้อตอง (2527) เรื่อง สภาพ และปัญหาการเรียนการสอนวิชาอาชีพ ตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี และระยอง ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูผู้สอน และนักเรียนเกี่ยวกับสภาพการเรียนการสอนวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านหลักสูตร ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการแนะแนว และด้านสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน และความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการเรียนการสอนวิชาชีพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อการเรียนการสอน ด้านการวัดและการประเมินผล ด้านการแนะแนว และด้านสถานที่ที่ใช้สอนและฝึกงาน และได้ศึกษางานวิจัยของ วลัยย์ เปรมัชญ์เยียร (2536) เรื่อง ความคิดเห็นของครู นักศึกษา เกี่ยวกับสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรวิชาชีพระยะสั้นของโรงเรียนฝึกออาชีพกรุงเทพ ผลการวิจัยพบว่า ความคิดเห็นของครูและนักศึกษาที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนหลักสูตรระยะสั้นในด้านกิจกรรมการเรียนการสอน การวัด การประเมินผล และสถานที่ที่ใช้สอนฝึกงาน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และความคิดเห็นของครูและนักศึกษาที่มีต่อปัญหาการเรียนการสอนในด้านสื่อการเรียนการสอน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ผู้วิจัยได้แนวคิดในการตั้งสมมติฐานจากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้ตั้งสมมติฐานในลักษณะสมมติฐานแบบไม่มีทิศทาง (Non-directional hypothesis) ดังนี้

ความคิดเห็นของผู้เรียนและผู้สอนในแต่ละสาขาวิชาจะมีความแตกต่างกันเกี่ยวกับสภาพ และปัญหาในการเรียนการสอนของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบ

โรงเรียน กรุงเทพมหานครในด้านจุดมุ่งหมาย หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอนและกิจกรรม การเรียนการสอน สื่ออุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดและประเมินผล

ขอบเขตการวิจัย

1. การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาผู้เรียน ผู้สอน และผู้จัดทำหลักสูตร จากทุกกลุ่มวิชา ในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย ของโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร
2. กลุ่มวิชาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จำนวน 5 กลุ่มวิชา คือ พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลป และวิชาชีพอื่น
3. สาขาวิชาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย คือ สาขาวิชาที่มีผู้เรียนต่ำกว่า 1,000 คน และมีผู้เรียนในปีการศึกษา 2538-2539 จำนวน 15 สาขาวิชาใน 5 กลุ่มวิชา
4. การศึกษาจะศึกษาเฉพาะผู้เรียน ผู้สอน และผู้จัดทำหลักสูตร ใน 5 กลุ่มวิชา เท่านั้น

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

สภาพการเรียนการสอน หมายถึง ลักษณะในปัจจุบันเกี่ยวกับองค์ประกอบ 7 ด้าน คือด้านจุดมุ่งหมาย ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านวิธีสอน และกิจกรรมการเรียน การสอน ด้านสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ปัญหา หมายถึง สิ่งซึ่งไม่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรค ในการจัดการเรียนการสอนใน องค์ประกอบ 7 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านวิธีสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านการวัดและ ประเมินผล

ความต้องการ หมายถึง ลักษณะที่ต้องการให้เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนใน องค์ประกอบ 7 ด้าน คือ ด้านจุดมุ่งหมาย ด้านหลักสูตร ด้านผู้สอน ด้านผู้เรียน ด้านวิธี

สอนและกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านสื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และด้านการวัดและประเมินผล

ผู้เรียน หมายถึง ผู้เข้ารับการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อยในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538-2539

ผู้สอน หมายถึง ผู้มีหน้าที่ให้ความรู้ด้านวิชาชีพในสาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อยในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ปีการศึกษา 2538-2539

ผู้จัดทำหลักสูตร หมายถึง ผู้ทำหน้าที่ดำเนินการวางแผนและจัดทำหลักสูตรเกี่ยวกับการเรียนการสอน

กลุ่มวิชา หมายถึง กลุ่มวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรอาชีวศึกษาเอกชน ประเภทนอกระบบโรงเรียน 5 กลุ่มวิชา คือ กลุ่มวิชาพาณิชยกรรม กลุ่มวิชาอุตสาหกรรม กลุ่มวิชาคหกรรม กลุ่มวิชาศิลป และกลุ่มวิชาชีพอื่น

สาขาวิชา หมายถึง รายวิชาที่เปิดสอนในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษาประเภทนอกระบบโรงเรียน ที่เปิดสอนในปีการศึกษา 2538-2539

สาขาวิชาที่มีผู้เรียนน้อย หมายถึง สาขาวิชา ที่มีผู้เรียนต่ำกว่า 1,000 คน ในรอบปีการศึกษา คือ สาขาวิชามัคคุเทศก์ การโรงแรม พาณิชย์ การท่องเที่ยว ช่างวิทยุ ช่างวิดีโอ ช่างยนต์ ช่างโทรทัศน์ เครื่องปรับอากาศ ผสมเครื่องตีม ดนตรี วิเคราะห์อัญมณี ฝึกพนักงานโรงพยาบาล รังสีเทคนิค และอายุรเวท

จุดมุ่งหมาย หมายถึง สิ่งซึ่งกำหนดแนวทางและความมุ่งหวังให้เกิดขึ้นในหลักสูตรการศึกษาด้านอาชีพ

หลักสูตร หมายถึง หลักสูตรวิชาชีพพระยะสั้น จัดเป็นรูปแบบการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยได้รับอนุมัติจากกระทรวงศึกษาธิการให้ใช้สอนในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา

วิธีการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน หมายถึง พฤติกรรมร่วมกันระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน จัดขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรู้และประสบการณ์ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา

สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน หมายถึง เครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในการเรียนการสอน ซึ่งช่วยให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพ

การวัดผลและประเมินผล หมายถึง เครื่องมือตรวจสอบความรู้ ความสามารถของ ผู้เรียนให้เป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตร

โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดสอนวิชาชีพพระยะสั้นประเภท นอกกระบบโรงเรียนหรือที่เรียกว่า โรงเรียนตามมาตรา 15 (2) สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ การศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ และอยู่ในกรุงเทพมหานคร

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ทำให้โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ ทราบสภาพ ปัญหา และความต้องการการจัดการเรียนการสอนของ โรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา ประเภทนอกกระบบโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ในวิชาที่มีผู้เรียนน้อย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินการจัดการเรียนการสอนในด้านจุดมุ่งหมาย หลักสูตร ผู้สอน ผู้เรียน วิธีสอนและกิจกรรมการเรียนการสอน สื่อ อุปกรณ์การเรียนการสอน และการวัดและ ประเมินผล
2. เพื่อเป็นแนวทางแก่ผู้จัดทำหลักสูตรและผู้สอน ในการปรับปรุง การจัดการ ศึกษา นอกกระบบโรงเรียนสายอาชีพให้มีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น
3. เป็นแนวทางในการนิเทศ ติดตามและประเมินผล การจัดการศึกษา นอกกระบบ โรงเรียน ในโรงเรียนเอกชนอาชีวศึกษา แก่สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย